

Rodolf Puigdollers

Set principis d'humanitat

Les primeres pàgines de la Bíblia

EMAÚS 129

3. Cridats a la llibertat

(*Gènesi 3*)

La tercera pàgina de la Bíblia és un nou relat (Gn 3). Es tracta d'un text d'estil semblant a l'anterior. Es podria dir que forma un díptic amb ell. El seu origen es troba també, segurament, en les antigues tradicions dels escribes de la cort del rei Salomó.

Si el relat del paradís parlava de la dimensió de solidaritat de l'ésser humà, en la seva capacitat de relació amb Déu, amb la natura i amb la resta d'éssers humans, aquest nou relat mostra la dimensió de llibertat que hi ha en l'ésser humà i la responsabilitat que això suposa.

La relació de l'ésser humà amb Déu suposa el reconeixement que Déu és Déu i que l'home és un ésser limitat. El relat del paradís ho expressava mitjançant aquest manament: *“Pots menjar dels fruits de tots els arbres del jardí. Però no mengis del fruit de l'arbre del coneixement del bé i del mal”* (Gn 2,16-17). El sentit de la realitat no ve determinat pel lliure arbitri de cadascú, sinó per la bondat en tant que reflex d'allò que Déu és i fa, mentre la maldat suposa l'allunyament d'aquest actuar de Déu i, en conseqüència, el “sense sentit”.

En l'ésser humà hi és present la dimensió de la llibertat, que suposa l'opció pel seguiment del camí del bé o l'op-

ció pel camí del mal, és a dir, l'obediència a la paraula de Déu o bé la desobediència. Aquesta llibertat comporta, evidentment, la possibilitat de l'ús inadequat de la llibertat. La temptació fa aparèixer el camí del mal com quelcom apetitós; és a dir, el mal amb aparença de bé. La imatge de la serp (Gn 3,1) serveix per a convertir aquesta realitat interna en una narració.

La serp era el més astut de tots els animals
que el Senyor-Déu havia fet.

Preguntà, doncs, a la dona:

“Així, Déu us ha dit que no mengeu
dels fruits de cap arbre del jardí?”

La dona va respondre a la serp:

“Podem menjar dels fruits de tots els arbres del jardí,
però dels fruits de l'arbre que hi ha al mig del jardí,
Déu ha dit que no en mengem ni els toquem, perquè
moriríem”.

La serp li va replicar: “No, no moriríeu pas!

Déu sap que, si un dia en menjàveu,
se us obririen els ulls i seríeu igual com déus:
coneixeríeu el bé i el mal”.

La temptació introdueix la desconfiança en Déu i fa aparèixer el mal com un veritable bé; i, al contrari, el bé com un mal. La temptació es presenta com una invitació a obrir els ulls i adquirir l'autonomia personal, que suposa no deixar-se enganyar per la paraula de Déu i decidir, per si mateix, sobre allò que és el veritable bé per a la persona. Caure en la temptació és fàcil, perquè el seu fruit apareix com un bé i com quelcom atractiu. És l'experiència repetida una i altra vegada al llarg de la història de la humanitat. La història de la temptació.

Llavors la dona, veient que el fruit de l'arbre
era bo per a menjar i feia goig de veure,

i que era temptador de tenir aquell coneixement,
en va collir i en va menjar;
i va donar-ne també al seu home, que en menjà amb
ella.

Llavors a tots dos se'ls obriren els ulls
i es van adonar que anaven nus.
Van cosir fulles de figuera i se'n feren faldars.

El fruit ofert per la temptació, tard o d'hora, mostra la seva falsedat. Ni porta a la felicitat ni construeix autènticament la persona humana i les societats. Aleshores ve el desencís, la consciència de la pròpia debilitat i la desorientació. Això produeix una ferida amb la qual s'ha de seguir endavant com es pugui.

El relat bíblic expressa aquesta nova realitat mitjançant dues imatges molt gràfiques. Per una banda, l'allunyament de Déu, que suposa la pèrdua de la sensibilitat per a captar la presència de Déu: *“Es van amagar entremig dels arbres del jardí, perquè el Senyor-Déu no els veiés”* (Gn 3,8). L'ésser humà, d'alguna manera, s'amaga de la presència de Déu. No vol escoltar la seva veu, no vol veure la seva presència.

La segona imatge és, fins i tot, més tràgica. Déu surt a l'encontre de l'home, li dirigeix la seva paraula i aquest el que fa és amagar-se. La pregunta de Déu, proper i salvador, és molt directa: *“El Senyor-Déu cridà l'home i li va dir: ¿On ets?”* (Gn 3,9). ¿On es troba l'ésser humà quan ha trencat el seu fil de comunicació amb Déu i la seva paraula?

Quan l'home i la dona van sentir els passos del
Senyor-Déu,
que es passejava pel jardí a l'aire fresc de la tarda,
es van amagar entremig dels arbres del jardí,

perquè el Senyor-Déu no els veiés.
Però el Senyor-Déu cridà l'home i li va dir:
“¿On ets?”
Ell li va respondre:
“He sentit que et passejaves pel jardí
i, com que vaig nu,
he tingut por i m'he amagat”.
El Senyor-Déu li replicà:
“¿Qui t'ha fet saber que anaves nu?
¿És que has menjat del fruit de l'arbre que jo t'havia
prohibit?”

El mal ús de la llibertat porta l'home a una triple ferida,
que afecta la seva relació amb Déu, la seva relació amb
els altres éssers humans i la seva relació amb la natura.
L'home, amagat perquè Déu no el vegi, és la primera
mostra d'aquesta ferida en la seva relació amb Déu. La
continuació del relat mostrarà la ferida en la seva rela-
ció amb els altres –en primer lloc– i –finalment– en la
seva relació amb la natura.

L'home va respondre:
“La dona que has posat al meu costat
m'ha ofert el fruit de l'arbre
i n'he menjat”.
Llavors el Senyor-Déu va dir a la dona:
“¿Per què ho has fet, això?”
Ella va respondre: “La serp m'ha enganyat i n'he
menjat”.

La llibertat per al bé es converteix en llibertat per al
mal. L'ésser humà es capaç de realitzar grans coses en el
camí del bé, però també posseeix una gran capacitat de
fer accions horribles pel camí del mal. Déu, tanmateix,
resta sempre fidel. Déu no abandona mai l'ésser humà.
El relat ho expressa amb unes paraules que Déu diri-

geix a la serp, i que es converteixen en un enigma. Un enigma, però, al mateix temps, una font d'esperança: *“Posaré enemistat entre tu i la dona, entre el teu llinatge i el seu. Ell t'atacarà al cap i tu l'atacaràs al taló”* (Gn 3,15). El mal afecta la humanitat i la fereix profundament, però finalment serà vençut.

El Senyor-Déu va dir a la serp:

“Ja que has fet això, seràs la més maleïda
de totes les bèsties i de tots els animals feréstecs.

T'arrossegars damunt el ventre
i menjaràs pols tota la vida.

Posaré enemistat entre tu i la dona,
entre el teu llinatge i el seu.

Ell t'atacarà al cap i tu l'atacaràs al taló”.

¿Quina serà aquesta victòria del llinatge de la dona sobre el llinatge de la serp? La traducció grega d'aquest relat –l'anomenada traducció dels Setanta– il·lumina aquest text destacant aquest *“ell t'atacarà al cap”*, tot mantenint en masculí el pronom (*“ell”*), mentre el seu antecedent (*“el teu llinatge”*) el posa en gènere neutre. D'aquesta manera, aquesta victòria sobre la serp i el seu llinatge no queda, d'una forma impersonal, equiparada a una victòria de tota la humanitat, sense més. No es tracta d'un mite impersonal del progrés. Hi ha un enigmàtic *“ell”*. Pau de Tars, davant de la mort i la resurrecció de Jesucrist, recordarà un text del profeta Osees: *“Oh mort, ¿on és la teva victòria?”* i farà aquesta exhortació plena de goig: *“Donem gràcies a Déu, que ens concedeix la victòria per mitjà de Jesucrist, Senyor nostre”* (1Co 15,55.57).

La vida en aquest món és una contínua lluita. Els éssers humans ens movem en la fortalesa i en la debilitat, en la

vivència de la nostra llibertat per a fer el bé, però també amb la possibilitat de l'ús de la llibertat per al mal. És l'interrogant sempre present sobre la realitat del mal en el món. L'escriptor francès Albert Camus farà dir a un dels seus personatges: "Em negaré fins a la mort a estimar aquesta creació on els nens són torturats" (*La Pesta*, 1947). El filòsof Jean-Paul Sartre sentenciarà: "L'infern són els altres" (*A porta tancada*, 1944). L'autor alemany Erich Fromm titularà un dels seus llibres: *La por de la llibertat* (1941). L'autor del relat bíblic intentarà situar la pregunta sobre el mal dins d'una creació que no ha arribat a realitzar el projecte primitiu de Déu i, en la qual, la llibertat per a fer el mal converteix en més dramàtic el pas de l'home per aquest món.

Després digué a la dona:

"Et faré patir les grans fatigues de l'embaràs

i donaràs a llum enmig de dolors.

Desitjaràs el teu home, i ell et voldrà dominar".

Després va dir a l'home:

"Ja que t'has escoltat la teva dona

i has menjat el fruit de l'arbre que jo t'havia prohibit,

la terra serà maleïda per culpa teva:

tota la vida passaràs fatigues per treure'n l'aliment.

La terra et produirà cards i espines,

i t'hauràs d'alimentar d'allò que donin els camps.

Et guanyaràs el pa amb la suor del teu front

fins que tornis a la terra d'on vas ser tret:

perquè ets pols, i a la pols tornaràs".

Enmig de tota aquesta realitat de tensió i de sofriment, de joies i de penes, la vida continua endavant, com les flors neixen de vegades en els llocs més inhòspits. El relat recorda que continuen naixent nens i que Déu continua acompanyant la humanitat. A la sala niu de l'Hospital

General de Granollers –l’he visitada moltes vegades– hi ha una gran ceràmica amb aquest pensament del poeta indi Rabindranath Tagore: “Cada infant, en néixer, ens porta el missatge que Déu no ha perdut l’esperança en els homes” (*Ocells perduts*, núm. 77, 1916).

L’home va donar a la seva dona el nom d’Eva,
perquè ella ha estat la mare de tots els qui viuen.
Llavors el Senyor-Déu va fer túniques de pell
i va vestir l’home i la dona.

La vida dels éssers humans transcorre, en aquest món, dins de lluites i limitacions. Parlant en el llenguatge del relat, es pot dir, que l’home viu “expulsat del paradís”, en una vida mortal, enmig del bé i del mal que l’envolta. De totes maneres, resta sempre la promesa de la victòria sobre aquest mal.

Després el Senyor-Déu digué:
“L’home s’ha tornat com un de nosaltres:
ja coneix el bé i el mal!
I si ara agafa el fruit de l’arbre de la vida,
el cull i en menja, viurà per sempre!”
Llavors el Senyor-Déu va expulsar l’home del jardí de
l’Edèn,
perquè treballés la terra d’on havia estat tret.
Un cop l’hagué expulsat,
va posar a l’orient de l’Edèn els querubins
amb la flama de l’espasa fulgurant
per a guardar el camí de l’arbre de la vida.

La llibertat per a optar pel camí del bé o del mal, és a dir, per escoltar la paraula de Déu o per a desobeir-la, és la que introdueix en la vida humana la realitat del pecat, que és el rebuig de la voluntat de Déu. La temptació obre la possibilitat d’aquesta acceptació i realització

de la seva voluntat, o bé la del seu rebuig, optant per un camí que no correspon al projecte de Déu. Es pot dir que la temptació és fonamentalment triple: el camí del posseir, en comptes del camí del ser; el camí del poder, en tant que domini sobre l'altre, en comptes del camí del servei; i el camí de la grandesa i l'espectacularitat, en comptes del camí de la senzillesa. En una paraula, el camí del mal, per damunt del camí del bé. No es tracta d'agafar el camí dels rics, dels poderosos o dels grans, sinó el camí dels pobres, dels servidors i dels petits.

L'Evangeli presenta Jesucrist com el Fill de l'home, és a dir, com el model de la humanitat, la seva plenitud. La Carta als Colossencs l'anomena el "*Primogènit de tota la creació*" (Col 1,15). Ell és el vencedor de la temptació i el vencedor del mal. Ell diu de sí mateix: "*El meu aliment és fer la voluntat del qui m'ha enviat i dur a terme la seva obra*" (Jn 4,34); "*el Fill de l'home no ha vingut a ser servit, sinó a servir i a donar la seva vida en rescat per tothom*" (Mc 10,45; Mt 20,28); "*Veniu a mi tots els qui esteu cansats i afeixugats, i jo us faré reposar. Accepteu el meu jou i feu-vos deixebles meus, que sóc mansuet i humil de cor, i la vostra ànima trobarà repòs, perquè el meu jou és suau, i la meua càrrega, lleugera*" (Mt 11,28-30). Aquesta és la veritable llibertat.